

UREDNIKOVE MARGINALIJE

GENERACIJA
BREZ PRIHODNOSTI?

Tudi na Slovenskem, kot drugod po Evropi in svetu, je zlasti v zadnjih letih veliko govora o popolni odpravi mitov in podedovanih idealov, hkrati pa tudi poslušamo in beremo, da brez trajnejših, trdnjših idealov in ciljev ni, konkretno pri nas na Slovenskem, prave narodne enotnosti niti napredka. Obe tendenci imata svoje globlje razloge, med eno in drugo je razpet tudi slovenski sodobni pisatelj.

Dobršen del naše književnosti vseh dosedanjih obdobj je prežarjen s takšno ali drugačno vizijo, s čimerkoli, kar je pred nami ali nad nami, še nedosežno, a ne tudi nedosegljivo («in pred nami plamen gre skozi noč / kot Bog pred Izraelci»).

Danes se je v Župančičevi vizionarni »neprekinjeni verigi iz zarje v zarjo« očitno nekaj zataknilo, pravzaprav samo prevesilo se je iz vizionarnosti v čisto vsakdanji, razvojni smisel »od dne do dne«. Zato se počutimo nelagodno in ne vemo čisto natanko, ali smo že vse dosegli, ali pa imamo samo občutek, da je to, kar ta trenutek živimo, vrednejše in večje kot to, kar lahko ta trenutek sanjamo v prihodnost. In v premagovanju te lagodnosti večkrat iščemo krivce za to, zdaj v politiki, zdaj v generaciji, ki ni več zmožna »gledati naprej«, ki nima več moči in smisla za daljne cilje pred seboj. Poznamo kritiko, ki obsoja domala vso sodobno poezijo, češ da je preveč pri tleh, preveč sedanjaška in da torej ne odpira nobenih obzorij. V delu literature je to odsotnost nekdanjih že kar programskih ciljev in idealov čutiti v pretirani skrbi, da bi — če že ne moremo razprostrti kril za velikimi cilji —

vsaj človek ostal ves svetel in dober, kakorkoli že in v karkoli verujoč, čeprav bi se zaradi tega moral umakniti na rob življenja in družbe. V drugem delu literature pa čutimo to nelagodnost v poudarjenem vračanju v preteklost, v kateri je seveda lažje poustvariti dramatičnost v tedanjih socialnopolitičnih razmerah in medsebojnih človeških odnosih prav ob kontrapunktu *sedanjost* — *prihodnost*. Večji del mlade generacije, vsa pahljača njenih avantgard pa skoraj praviloma, je zavrgel vse ideale in cilje načeloma, programsko. Žal, pa je v večini primerov tudi odnos mladih samo ena izmed variant nemočne romantike, kajti — po samih rezultatih sodeč — se niso odločili za *sedanjost*, ki je bogatejša resničnih možnosti kot vse sanjane prihodnosti doslej, temveč za čisto preprosto *vsakdanjost*. Le bolj redki so pisatelji, ki so se s polno zavestjo zagrizli v *sedanjost*. Tako na primer, kot v zadnjem času Primož Kozak s Kongresom.

Prav gotovo živimo v taki sedanjosti, ko so vsi utopični cilji in celo cilji, ki niso hkrati že tudi program, kaj malo privlačni, zato tudi ne morejo biti pomembnejša združujoča sila niti generacije niti naroda niti, v širšem smislu, sodobne civilizacije. Cilji in miti, ki si jih danes morda kljub vsemu le uspemo postaviti in ustvariti, so prav gotovo mnogo bolj blede od sedanjosti same, polne vsakršnih možnosti, ki pa jih ne zmoremo uresničiti. Res je sicer, da se človeška znanost podvoji zdaj že vsakih deset let ali celo še hitreje, posameznikovo človekovo znanje pa se bogati komaj kaj hitreje kot včasih (celo nepismenost se, na primer, v naši državi šopiri v naravnost groz-

ljivem odstotku). Tudi razvojne možnosti družbe se v teoriji bliskovito širijo in množijo, v praksi pa nam komajda uspeva, da premagujemo sprotne težave, ali, kot pravimo, stihijo razvoja.

Tako smo tudi pesniki, pisatelji in kritiki, ki smo ali premladi ali še ne dovolj stari, da bi lahko živeli od preteklosti in si po njenem vzorcu postavljali v sedanost ideale in velike cilje v prihodnost, nekako obsojeni živeti in delovati kot generacija brez prihodnosti ali pa s prihodnostjo, ki je čisto preprost jutri, vsem dosegljiv in za vse enako neizbežen. Mislim celo, da nas v prihodnje — osebno in družbeno — čaka vse manj skokov iz teme v svetlobo, iz zaostalosti v razvitost, prihodnost postaja vse bolj to, kar čisto preprosto prihaja, in vse manj to, kar bi si želeli, da pride, da se zgodi. Kar je projektov in idej, so domala vsi projekti in ideje sedanosti. Ne ideje in cilji, temveč naše zmožnosti se pomikajo v prihodnost, in to kljub strahovitemu razvoju znanosti, tehnike in družbene misli.

V teh neprijetnih dilemah se danes premetava tudi sodobna slovenska literatura (in umetnost sploh). Vendar so njeni okviri vse prej kot tesni, da

bi se zaradi njih morali počutiti neugodno. Sedanost nam ne zastira obzorij, samo smisel človeka in literature je treba iskati drugje kot nekoč, v sebi in v svojem času. Premagati bomo morali kontrapunktno projiciranje preteklosti in sedanosti na svetlo platno prihodnosti. Biti danes generacija brez prihodnosti ni isto kot Brnčičeva generacija pred zaprtimi vrati tik pred drugo svetovno vojno. *Biti danes brez prihodnosti pomeni imeti svojo prihodnost v sedanosti.* Ljudje se danes lomimo predvsem zato, ker še pregloboko koreninimo v preteklosti in nam je zaradi naših spoznavnih in emocionalnih nemožnosti čisto konkretna sedanost v resnici nedosegljiva in neuresničljiva prihodnost. Ideal postaja naša uresničljiva, a neuresničena sedanost. In to na vseh ravneh: na družbeni, nacionalni in osebni.

Če naj to razmišljanje, ta intimno dnevniški zapis, sklenem z navideznim paradoksom, bi zapisal: Smo prva generacija, ki ima vso možnost, a ne moči in zmožnosti doživljati vse bogastvo prihodnosti v svoji sedanosti. Tako ima tudi literatura možnost, da postane celovitejša, kot je bila kdajkoli doslej.

Ciril Zlobec